

Våld i nära relationer, rutin för upptäckt och handläggning, SÄS

Sammanfattning

Enligt lag ska hälso- och sjukvårds och tandvårdspersonal agera vid misstanke om att patienten är eller varit utsatt för våld eller andra övergrepp från närstående (SOSFS 2014:4)

Rutinen beskriver omhändertagande av patienter som upplever eller har upplevt våld i nära relation, och är en lokal anpassning av de regionala medicinska riktlinjerna, (RMR) [Våld i nära relationer - indikationer och handläggning](#) [1], [Hedersrelaterat våld och förtryck](#) [2] samt till vissa delar av [Barn under 18 år som far illa eller riskerar att fara illa inklusive barn som bevittnat/upplevt våld - indikationer och handläggning](#) [3].

Förändringar sedan föregående version

Redaktionella ändringar. Tydliggörande gällande att det är polisen som bedömer om rättsmedicinsk undersökning ska genomföras. Nytt avsnitt gällande samverkan.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Förändringar sedan föregående version.....	1
Förutsättningar	2
Socialstyrelsens definition av våldshandlingar.....	2
Ansvar	3
Genomförande	4
Handläggning	4
Symtom och indikationer	4
Riskbedömning.....	5
Undersökning	5
Sexuellt våld.....	6
Barn som far illa eller riskerar att fara illa.....	6

Information	7
Samverkan	7
Dokumentera i patientjournalen.....	7
Direktåtkomst till journalen.....	8
Uppföljning.....	9
Dokumentinformation.....	10
Referens- och länkförteckning.....	10
Övriga länkar	12

Bilagor

- Bilaga 1, [patientinformation Våld i nära relation - Till dig man](#)
- Bilaga 2, [patientinformation Våld i nära relation - Till dig kvinna](#)
- Bilaga 3, [patientinformation Våld i nära relation - För barn och unga](#)

Förutsättningar

Socialstyrelsens definition av våldshandlingar

Våld i nära relationer är ofta ett mönster av handlingar som kan vara allt från subtila handlingar till grova brott. Mer konkret är det allt från att bli förlöjligad till att utsättas för våldtäkt eller allvarliga hot. Det är ofta en kombination av fysiskt, sexuellt och psykiskt våld.

Fysiskt våld

Fysiskt våld kan vara knuffar, bli fasthållen, dragen i håret, slagen eller sparkad.

Sexuellt våld

Våldtäkt eller andra påtvingade sexuella handlingar, Sexuella handlingar som den utsatte inte vågar säga nej till räknas till sexuellt våld.

Psykiskt våld

Exempel på psykiskt våld är direkta och indirekta hot mot den utsatte och/eller eventuella barn eller att den utsatte blir förlöjligad. Även våld eller hot om våld mot husdjur kan räknas till den psykiska utsattheten.

Social utsatthet

Exempel på social utsatthet är frihetskränkningar som isolering genom att bli hindrad från att träffa släkt och vänner eller att delta i sociala aktiviteter.

Materiell/ekonomiskt utsatthet

Exempel kan vara att den utsattes personliga tillhörigheter slås sönder eller förstörs avsiktligt. Det kan även innebära att hen förmås skriva under papper som får negativa konsekvenser för hen.

Personer som är beroende av andra personer för vård och omsorg i vardagen, kan även utsättas för vanvård eller försummelse, som t.ex. undanhållande av medicin eller att inte få tillräckligt näringsriktig kost.

Hedersrelaterat våld och förtryck (HRV)

Systematiska kränkningar med grund i traditionella och kollektivistiska föreställningar om vad som utgör ett hedervärt beteende. I HRV ingår hedersrelaterat våld och förtryck, att leva i en hederkontext, könsstympning av flickor och kvinnor, barnåktenskap och tvångsäktenskap, oskuldsintyg. För utökad information vad detta kan innebära. se bilaga i riktlinje [Hedersrelaterat våld och förtryck](#). Personer utöver flickor och unga kvinnor som behöver särskilt uppmärksammas är pojkar/unga män i en hederkontext. Hbtq-personer som lever i en hederskontext, ensam kommande barn och unga, nyanlände i Sverige, personer med intellektuell, psykisk, och/eller fysisk funktionsnedsättning.

Ansvar

Verksamhetschefens ansvar

Det är verksamhetschefens ansvar att säkerställa att rutinen är känd och efterlevs i den egna verksamheten.

Enhetschefens ansvar

Enhetschefen ansvarar för att

- all personal genomför grundläggande basutbildning om våld i nära relationer.
- all personal som gör hälso- och sjukvårdsbedömningar även genomför metodutbildning (påbyggnad av basutbildning).

VKV:s basutbildning och metodutbildning om våld i nära relation www.valdinararelationer.se/vkv/utbildning [4].

Medarbetarens ansvar

Personal som gör hälso- och sjukvårdsbedömningar ska uppmärksamma våld i nära relationer.

Genomförande

Patienter som är eller har varit utsatta för våld i en nära relation söker ofta vård på andra indikationer, ofta upprepade gånger.

Handläggning

Vid symtom, indikationer, misstanke och professionell erfarenhet ska vårdkontakten ställa frågan - Har någon gått över din gräns så att du har känt dig utsatt? Vid ja eller jakande svar, fortsätt fråga utifrån det frågeformulär som passar för er mottagning eller avdelning, se. [frågeformulär hos VKV](#) (formulär finns för olika målgrupper inkl med bildstöd samt översättningar till olika språk).

Mödravården och barn- och ungdomspsykiatri samt vuxenpsykiatri rekommenderas att rutinmässigt ställa frågor om våldsutsatthet. Exempelvis i samband med anamnes, basutredning eller i samband med återbesök [5].

Fråga om det finns minderåriga barn i familjen eftersom anmälan till socialtjänst då ska göras enligt socialtjänstlagen enligt blanketten [Anmälan till socialtjänsten enligt Socialtjänstlagen \(SoL\) 14 kapitlet §1](#) [6, 7], se även rutin [Ombud för barnets rättigheter](#) [8] och avsnittet barn som anhöriga, samt rutinen [Anmälan om oro för barn och unga](#) [9].

Varje mottagning och avdelning bestämmer av vem och när dessa frågor ska ställas. Detta ska sedan dokumenteras, se rubrik [Dokumentera i patientjournalen](#).

Symtom och indikationer

- Skadebilden inte stämmer överens med patientens berättelse.
- Skador i varierande stadier av läkning (bilaterala eller multipla skador).
- Patienten söker upprepat för långvarig/diffus smärtproblematik, kronisk smärta, sömn- och ätstörningar eller andra psykosomatiska besvär.
- Psykisk ohälsa, t.ex. depression, ångest, PTSD, självska debeteende, suicidala tankar.

- Patient i behov av t.ex. SIP vid utskrivning som tackar nej till detta, ställer in eller inte medverkar enligt beslutad planering efter misstänkt påtryckning av annan.
- Misstanke om missbruk hos partner eller patient.
- Patient berättar själv att denna varit utsatt för våld.
- Patienten tackar nej till insatser från exempelvis kurator, fysioterapeut, dietist m.fl., ställer in eller inte medverkar enligt beslutad planering efter misstänkt påtryckning av annan.

Riskbedömning

- Personer som är i behov av omedelbart skydd eller stöd. Vid akut behov av skydd kontakta polis och socialtjänst/socialjour.
- Personer som inte är i behov av omedelbart skydd eller stöd erbjuds följande. Patient som är inskriven på vårdavdelning eller har en fast vårdkontakt på SÄS, ska erbjudas kontakt med kurator på SÄS. Intern remissfråga skickas till kuratorsmottagning på SÄS. Patient utan fast vårdkontakt inom SÄS, och som söker på t.ex. akutmottagning, ska rekommenderas uppföljande besök via sin vårdcentral. Remissfråga om uppföljning och psykosocialt stöd skrivs till den vårdcentral som patienten är listad på.

Vid vissa typer av grövre brott i nära relationer har hälso- och sjukvården en möjlighet att bryta sekretess, utan samtycker från patienten. Det omfattar

- Polisanmälan vid misstanke om begångna brott i kapitel 3,4 och 6 i Brottsbalken som har ett minimistraff på ett års fängelse eller försök till brott med ministrtraff på två års fängelse (10 kap 21 § OSL), exempelvis våldtäkt, grov fridskränkning och grov misshandel.
- Tips till polisen vid risk för kommande allvarligt våld i nära relationer. Med allvarligt våld avses brott i kap 3,4 och 6 i Brottsbalken som har minimistraff på ett års fängelse (10kap 18 c § OSL), se Sekretessbrott: [Lämna uppgifter till polis för att förhindra allvarligt våld i nära relationer.](#) [10]

Undersökning

- Genomför en grundlig helkroppsundersökning.
- Eventuellt drogtest.
- Erbjud alltid enskilt samtal.
- Använd aldrig anhörigtolk. SRHR-utbildad telefontolk rekommenderas.

- Uppmärksamma om tidigare journalanteckningar finns och om upprepade besök samt återkommande diffusa smärttillstånd förekommit.

Sexuellt våld

Vid misstanke om sexuellt våld ställs frågan om skadorna uppkommit på grund av sexuell våldshandling. Det är polisen som bedömer om rättsmedicinsk undersökning skall göras om patient är minderårig.

- Vid våldtäkt av kvinnor - kontakta kvinnokliniken, se rutinen [Sexuella övergrepp - flickor-kvinnor från 13 år, SÄS](#) [11].
- Vid våldtäkt av män - kontakta hudkliniken inom HIVÖ, se rutinen [Sexuella övergrepp - män från 18 år, SÄS](#) [12].
- Vid våldtäkt av barn - kontakta barn och ungdomskliniken, se rutinen [Sexuella övergrepp - flickor från 0-12 år och pojkar 0-17 år, SÄS](#) [13].
- Vid uppföljning efter sexuella övergrepp ska föreskrivna rutiner för provtagning och behandling följas, se rubrik [Sexuellt våld](#).

Barn som far illa eller riskerar att fara illa

Personal i hälso- och sjukvård är skyldiga att genast anmäla till socialtjänsten om de får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa. Både barn som själva utsätts och barn som bevittnar våld far illa. Det behövs inga bevis för misstanken; anmälaren ska utgå från sina iakttagelser. Anmälningsskyldigheten är absolut och ovillkorlig och får inte bli föremål för överväganden av den som är anmälningsskyldig [6, 7]. Se rutinen [Anmälan om oro för barn och unga SÄS](#) [9].

Anmälan till socialtjänsten **ska** göras på blanketten [Anmälan till socialtjänsten enligt Socialtjänstlagen \(SoL\) 14 kapitlet §1](#) [7].

Vid misstanke om våldsutsatt barn måste frågan ställas om skadorna uppkommit genom våldshandling. När barn misstänks ha utsatts för våldsbrott finns alltid möjlighet enligt 10 kap. 21§ offentlighets- och sekretesslagen att även göra en polisanmälan. Vid våldsutsatta barn - kontakta barn- och ungdomskliniken, det finns även möjlighet att kontakta [barnskyddsteamet vid SÄS](#) eller [barnskyddsteamet inom Västra Götalandsregionen](#).

Dokumentera i journal, se rubrik [Dokumentera i patientjournalen](#).

Information

- Informera om möjlighet till annan hjälp via kvinnojour, socialjour (gäller även män), se informationsmaterialet om våld i nära relation, [Till dig man](#) (bilaga 1), [Till dig kvinna](#) (bilaga 2) respektive [För barn och unga](#) (bilaga 3).
- Uppmana patienten att göra polisanmälan om inte detta skett.
- Vid [sexuellt våld](#) eller vid [misstanke om våldsutsatt barn](#), se särskilda rutiner.

Samverkan

I de fall patienten har behov av insatser från både hälso- och sjukvård och socialtjänst ska en Samordnad individuell plan upprättas, se [Samordnade individuell plan, SIP](#) [14]. Tänk på att beakta behovet av trygghet och säkerhet hos våldsutsatta och barn som bevittnat våld.

Dokumentera i patientjournalen

- Person som uttrycker behov av sekretess eller hälso- och sjukvårdspersonal misstänker hotbild ska dokumentation ske i mallen “Undantag från direktåtkomst” och sökordet “Våldsutsatthet i nära relationer”.

Fysiska skador fotograferas; anlita om möjligt fotomedia dagtid. Dokumentera patientens berättelse. Om patienten förnekar våldsutsatthet, informera om att du kommer dokumentera dina iakttagelser samt att den våldsutsatta förnekar våld. Det ska gå att utläsa vilka skador som uppstått och var på kroppen de finns. Detta är särskilt viktigt om patienten är mörkhyad då det kan vara svårt att identifiera skador via ett fotografi, se riktlinje [Rättsmedicinska fall – spår och godssäkring vid SÄS](#) [15] respektive rutinen [Picsara – bildlagringssystemet knutet till patientjournalen, SÄS](#) [16].

- Notera i journalen hur patienten vill bli kontaktad.

Diagnoskoder

Angiven ICD-kod och KVÅ-kod ska alltid användas för att möjliggöra den kvalitetsuppföljning som hälso- och sjukvården är skyldig att genomföra enligt Ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete SOSFS 2011:9 [17].

OBS! SÄS har beslutat om ett avsteg från den regionala riktlinjen avseende dokumentation av diagnoskoder. Avsteget innebär att nedanstående diagnos- och KVÅ-koder ska dokumenteras under

aktiviteten ”Undantag från direktåtkomst”. I det *synliga* diagnosfältet sätts istället ICD-kod **Z04.9 Undersökning och observation av ospecificerat skäl**.

Genom detta minskar risken att obehörig får kännedom om den faktiska sökorsaken och diagnosen via journalen på **1177**.

Diagnoskoder (ICD-kod)

Z03.8K	Observation och utredning av misstänkt misshandel (Används vid symtom eller tecken på ett onormalt tillstånd som kräver genomgång men som inte visar behov av behandling eller medicinsk vård).
Z04.4	Undersökning och observation efter uppgiven våldtäkt och uppgivet sexuellt ofredande (Används om patienten inte har skador; om skador finns ska de kodas istället).
Z91.7	Kvinnlig könsstympning i den egna sjukhistorien, kvinnlig könsstympning typ 1-4, kvinnlig omskärelse.
T74.1	Fysisk misshandel
T74.2	Sexuellt övergrepp.
T74.3	Psykisk misshandel.
T74.4	Effekt av försummelse och vanvård
O34.7A	Vård av blivande moder för abnormitet i vulva och perineum i form av tidigare könsstympning.

KVÅ-koder

GB015	Råd eller information om våld i nära relationer.
GD008	Anmälan enligt 14 kap. 1§, Socialtjänstlagen (SoL) angående barn med möjligt skyddsbehov.

Direktåtkomst till journalen

Observera särskild sekretess vid dokumentation och journalföring! Se RMR [Våld i nära relationer - indikationer och handläggning](#) för information om undantag från direktåtkomst genom journal via nätet.

Observera att journalanteckningar förda under *Undantag från direktåtkomst* inkluderas vid journalutskriften. Menprövning ska **alltid** göras om patient, anhörig eller utomstående myndigheter (ex. försäkringsbolag) begär kopia av patientjournalen [1].

Uppföljning

Utvärdering och revision

Medvetet avsteg från rutinen ska dokumenteras i Melior och varför avsteg gjorts. Övriga avvikelser från rutinen ska rapporteras i MedControl PRO.

Statistik

Enligt RMR [Våld i nära relationer - indikationer och handläggning](#) [1] ska lokal statistik tas fram över anmälningar till Socialtjänsten enligt kap 14 1§ Socialtjänstlagen (SoL), samt aktuella diagnos- och KVÅ-koder för att möjliggöra kvalitetsuppföljning. Lokala rutiner samt användningen av angivna koder följs upp av VKV (Västra Götalandsregionens kompetenscentrum om våld i nära relationer) tillsammans med respektive ledningssystem.

Dokumentinformation

För innehållet svarar

Nina Glebe, kurator, VO neurologi, rehabilitering och nära vård,
SÄS

Remissinstanser (utgåva 1)

Verksamhetschefer, SÄS
Ledningsgrupp primärvård Södra Älvsborg

Fastställt av

Jerker Nilson, chefläkare SÄS

Nyckelord

Våld, våldtäkt, barnmisshandel, misshandel, övergrepp,
dokumentation, journalföring

Referens- och länkförteckning

1. Våld i nära relationer - indikationer och handläggning.
Regional medicinsk riktlinje, Västra Götalandsregionen
<https://insidan.vgregion.se/forvaltningar/sodra-alvsborgs-sjukhus/styrdokument> (ändra filtreringen)
2. Hedersrelaterat våld och förtryck. Regional medicinsk riktlinje,
Västra Götalandsregionen
<https://insidan.vgregion.se/forvaltningar/sodra-alvsborgs-sjukhus/styrdokument> (ändra filtreringen)
3. Barn under 18 år som far illa eller riskerar att fara illa inklusive
barn som bevittnat/upplevt våld - indikationer och
handläggning. Regional medicinsk riktlinje, Västra
Götalandsregionen
<https://insidan.vgregion.se/forvaltningar/sodra-alvsborgs-sjukhus/styrdokument> (ändra filtreringen)
4. Våld i nära relationer. VKV:s basutbildning och
metodutbildning om våld i nära relation för anställda inom
hälso- och sjukvården och tandvården
<https://www.valdinararelationer.se/vkv/utbildning/>
5. Att vilja se, vilja veta och våga fråga. Vägledning för att öka
förutsättningarna att upptäcka våldutsatthet, 2014-10-30,
Socialstyrelsen,
www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/vagledning/2014-10-30.pdf
6. Socialtjänstlag (2001:453), 14 kap. 1§. Svensk
författningssamling
www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/socialtjanstlag-2001453_sfs-2001-453

7. Anmälan till socialtjänsten enligt Socialtjänstlagen (SoL) 14 kapitlet §1”. Blankett framtagen av VKV (Västra Götalandsregionens kompetenscentrum om våld i nära relationer)
<https://insidan.vgregion.se/forvaltningar/sodra-alvsborgs-sjukhus/styrdokument>
8. Ombud för barnets rättigheter, SÄS. Sjukhusövergripande riktlinje, SÄS
<https://insidan.vgregion.se/forvaltningar/sodra-alvsborgs-sjukhus/styrdokument>
9. Anmälan om oro för barn och unga. Sjukhusövergripande rutin, SÄS
<https://insidan.vgregion.se/forvaltningar/sodra-alvsborgs-sjukhus/styrdokument>
10. Lämna uppgifter till polis för att förhindra allvarligt våld i nära relationer.
<https://insidan.vgregion.se/forvaltningar/sodra-alvsborgs-sjukhus/styrdokument>
11. Sexuella övergrepp - flickor-kvinnor från 13 år, SÄS. Sjukhusövergripande rutin, SÄS
<https://insidan.vgregion.se/forvaltningar/sodra-alvsborgs-sjukhus/styrdokument>
12. Sexuella övergrepp - män från 18 år, SÄS. Sjukhusövergripande rutin, SÄS
<https://insidan.vgregion.se/forvaltningar/sodra-alvsborgs-sjukhus/styrdokument>
13. Sexuella övergrepp - flickor från 0-12 år och pojkar 0-17 år, SÄS. Sjukhusövergripande rutin, SÄS
<https://insidan.vgregion.se/forvaltningar/sodra-alvsborgs-sjukhus/styrdokument>
14. Samordnad individuell plan, SIP
www.vardsamverkan.se/omraden/samordnad-individuell-plan-sip/sip-riktlinje-och-bilagor
15. Rättsmedicinska fall – spår och godssäkring vid SÄS. Sjukhusövergripande riktlinje, SÄS
<https://insidan.vgregion.se/forvaltningar/sodra-alvsborgs-sjukhus/styrdokument>
16. Picsara – bildlagringssystemet knutet till patientjournalen, SÄS. Sjukhusövergripande rutin, SÄS
<https://insidan.vgregion.se/forvaltningar/sodra-alvsborgs-sjukhus/styrdokument>

17. Ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete SOSFS 2011:9. Socialstyrelsens författningssamling.
www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/regler-och-riktlinjer/foreskrifter-och-allmanna-rad/konsoliderade-foreskrifter/20119-om-ledningssystem-for-systematiskt-kvalitetsarbete

Övriga länkar

- Formulär med frågor om våld (FOV). Västra Götalandsregionens kompetenscentrum om våld i nära relationer (VKV). 2021
www.valdinararelationer.se/vkv/material/formular-for-att-fraga-om-vald
- Barnskyddsteamet inom Västra Götalandsregionen. Vårdgivarwebben.
www.vgregion.se/halsa-och-varld/vardgivarwebben/amnesomraden/barnskyddsteam
- Brå. Brottsförebyggande arbete. Våld i nära relation, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål. 2022. Metodstöd för kartläggning av tre våldstyper – Brottsförebyggande rådet (Brå)
https://bra.se/publikationer/arkiv/publikationer/2022-10-12-metodstod-for-kartlaggning-av-tre-valdstyper.html?utm_campaign=KG221115&utm_content=unspecified&utm_medium=email&utm_source=apsis-anp-3

Information om handlingen

Handlingstyp: Rutin

Gäller för: Södra Älvsborgs Sjukhus

Innehållsansvar: Nina Glebe, (ningl1), Kurator leg Hälso o sjukvård

Granskad av: Nina Glebe, (ningl1), Kurator leg Hälso o sjukvård

Godkänd av: Jerker Nilson, (jerni1), Chefläkare

Dokument-ID: SAS9642-738863596-368

Version: 10.0

Giltig från: 2025-12-08

Giltig till: 2027-05-07